

3. Tørvemassen maa bortskæres til en passende Dybde i saa vid Udstrækning som mulig, men paa Grund af den simple Tørvekvalitet, Transportvanskelighederne m. m. vil der ikke, selv indenfor en længere Aarrække, kunne overfares noget synderlig stort Areal. De afgravede Arealer søges kultiveret til Agerbrug.
4. Beplantning bør forsøges af passende Arealer.

Dalgas slutter sine mere almindelige Bemærkninger i sin Afhandling med at sige, at Foretagendet — Mosens Udnyttelse — afgjort fordrer, „at der arbejdes langsomt og forsigtigt, samt under stadigt og kyndigt Tilsyn.“

Udførte Kultiverings-, Beplantnings- og andre Arbejder.

Den nuværende Lensbesidder har med største Interesse beskæftiget sig med Forsøg paa Kultivering paa Moseoverfladen og Beplantning. I Henhold til, hvad Dalgas i sin Afhandling har udtalt om, hvilke Arealer af Mosen, der overhovedet egnede sig til Kultivering, har Lensbesidderen under sin personlige Ledelse med store Bekostninger afvandet og kultiveret ved Knarmou 160 Tdr. Land af dette Areal, der nu henligger som permanente Græsgange. Desuden er der paa samme Sted, men tildels udenfor Vildmosens Matrikulsgrænse afvandet ca. 250 Tdr. Land, hvorhos der længere imod Syd mod Toft er afvandet ret betydelige Arealer, der er omdannet til Græsgang. I den sydlige Del af Mosen fandtes omtrent udfor Toft halvøen et Par Søer, hvorfra er gravet en ret betydelig Grøft gennem Mosen mod Syd, hvorigennem Søerne har Aføb. Dermed og ved et iøvrigt ret stort fuldført Grøftesystem syd og sydvest for Toft og ved, at Sellegaardsbækken, der løber ud i Kattegat nord for Hurup, i forrige Lensbesidders Tid blev uddybet ca. 7 Fod, hvorved der i betydelig Grad kunde afvandes til den, er der gjort et meget betydeligt Kultiveringsarbejde, idet de mod Øst og Syd til Mosen stødende Jorder, der for ca. 50 Aar siden i stor Udstrækning var oversvømmede fra Mosen, ved disse Arbejder blev gjort tjenlige i Kulturens Tjeneste. Ligeledes graves Grøft omkring Toftøen, der afvandes gennem Søkanalen. Den nuværende Lensbesidder, der alt har gjort meget for Kultiveringen ved Afvanding og nu har et flere Hundrede Tønder Land stort Areal færdig til Kultivering, agter at fortsætte Afvandingen mest mulig.

Den nuværende Lensbesidder har ogsaa ladet beplante ret store Arealer — ca. 600 Tdr. Land — af Grevskabets til Vildmosen imod Øst stødende Ejendomme. De Arealer, som her er beplantede — væsentligst med Naaletræ —, har udgjort Hede, Klit og Mose, altsaa i det væsentligste udyrkbare Arealer.

Endelig er der efter Lensbesidderens Ordre i denne Sommer sat Grøftarbejder i Gang i den allersydligste Del af Mosen for at afvande et mindre Areal til Tørveskæring for Beboerne i det tørvefattige Als Sogn.

De omtalte 150 Tdr. Land kultiverede Mosearealer er allerede for flere Aar siden lagt ind under de to under Grevskabet hørende, umiddelbart øst for Mosen liggende Knarmougaarde, hvis Jorder med ministeriel Tilladelse er indtagne til fri Raadighed som over Hovedgaardjord og drives under et for Lensbesidderens Regning. Paa disse to Gaarde, hvortil hører et passende Agerbrug, findes om Sommeren ca. 140 og om Vinteren ca. 110 Stk. Ungkreaturer foruden ca. 10 Heste, en Del Faar og den for Husholdningen nødvendige Kobesætning.

Af de øvrige afvandede og til Græsarealer kultiverede Arealer sælges Græs-sletten til Egnens Beboere.

I de her omtalte Kultiveringsarbejder, der i hvert Fald til en Begyndelse har været Forsøg, ligger i Virkeligheden Forløberne for Vildmosens Udnyttelse i kulturel Henseende. Ved de gennem Aarene foretagne Forsøg og de derved opnaaede Resultater er der indvundet saadanne Erfaringer, at Lensbesidderen allerede længe har ttaaet veludrustet til at gaa i Gang med Kultivering af større Dele af Vildmosen.

Udnyttelse af Vildmosen.

Udover at kultivere de foran omtalte mindre Arealer af Mosen, hvor Tørvedybden var ringe, eller hvor Tørvemassen var afgravet, har Kultiveringen ikke hidtil kunnet bringes.